

О.Л. Дорошенко

Подільський Державний аграрно-технічний університет

ВПЛИВ РЕГУЛЯТОРІВ РОСТУ НА РЕЗИСТЕНТНІСТЬ ГРЕЧКИ ДО НЕСПРАВЖНЬОЇ БОРОШНИСТОЇ РОСИ ТА НА ТЕХНОЛОГІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ЗЕРНА

У дослідженнях вивчали вплив регуляторів росту рослин на резистентність гречки, а також наведені приклади ефективного використання регуляторів росту рослин на інших сільськогосподарських культурах.

Ключові слова: *гречка, борошнеста роса, резистентність, регулятори росту, якість зерна.*

Гречка – одна з основних круп'яних культур нашої країни, її зерно цінний харчовий продукт. Використовують як продовольчу, кормову, страхову, сидеральну, медоносну та лікарську рослину. Не зважаючи на важливе народногосподарське значення гречки, фактичний об'єм виробництва і заготівлі зерна не відповідає її потребам. Щоб повністю забезпечити потреби в ній населення України, з урахуванням експорту, потрібно вирощувати середній врожай гречки в межах 1,8-2,0 т/га, фактична врожайність її набагато нижча. Однією з причин є втрати, які наносять збудники хвороб. За літературними даними вони сягають 7-75 % потенційного врожаю залежно від ґрунтово-кліматичних умов, виду збудника, генетичних особливостей сорту [1, 2, 3]. Складність розробки попередження хвороб гречки полягає в тому, що продукцію цієї культури використовують для дієтичного харчування і вона має бути екологічно чистою, тому застосування хімічних засобів на її посівах є небажаним. Вихід з цієї ситуації – використання регуляторів росту рослин.

Відомо, що за рахунок регуляторів росту можна додатково одержати 10-25% валового збору сільськогосподарської продукції. Окрім підвищення врожайності на 10-25% вони зменшують в рослинах вміст нітратів, отрутохімікатів та важких металів, підвищують харчову цінність вирощеної продукції [4-8].

Особливого значення набуває можливість за допомогою регуляторів росту підвищувати стійкість рослин до комплексу збудників хвороб. За даними Інституту захисту рослин, застосування регуляторів росту разом з

пестицидами для протруєння насіння озимої пшениці і цукрових буряків показало, що біостимулятори росту сприяють формуванню непатогенного оточення в зоні росту рослин, їх кращому виживанню в критичні періоди, зменшенню фітотоксичної дії пестицидів [9].

В останні роки в технології вирощування сільськогосподарських культур почали включати різноманітні регулятори росту рослин. У зв'язку з цим, виникла необхідність вивчення впливу регуляторів росту на резистентність гречки.

Об'єктом для досліджень було взято сорт Вікторія.

Сорт виведений в Інституті землеробства і тваринництва західного регіону України УААН і Тернопільській обласній сільськогосподарській станції методом добору за формою і розміром насіння з місцевого сорту Тернопільської області та перезапиленням з кращими місцевими сортами Львівської області і наступним родинно-груповим добором. Автори: О.С. Алексеєва, К.В. Малуша.

Переваги сорту: високий генетичний потенціал пластичності; стабільна урожайність.

Вивчали дію препаратів при передпосівній обробці насіння. Обробку насіння проводили за методикою Інституту біоорганічної хімії та біохімії.

Використовувались регулятори росту: Альфа, Агростимулін, Протон, Триман, Віталін.

Інтенсивність розвитку хвороби визначали за загальноприйнятою у фітопатології формулою. Математичну обробку даних проводили за методикою Доспехова (1985).

Площа дослідної ділянки – 2 м², повторність – трикратна.

Агротехніка в досліді – загальноприйнята для виробничих посівів гречки.

Збудник хвороби пероноспорозу гречки – гриб *Peronospora fagopyri* Elenev відноситься до класу Oomycetes, порядку Peronosporales, роду *Peronospora* (П.Н. Головін, 1971).

У цикл розвитку гриба входить міжклітинна грибниця, поверхнєве конідіальне спороношення і ооспори. Конідіеносці виходять із продихів по 1-3, чотирикратно розгалуженні 340 – 500 x 8 – 12 мкм, з кінцевими прямими гілочками завдовжки 8-16 мкм.

Конідії яйцеподібні, 12 – 26 x 12 – 16 мкм. Ооспори кулеподібні, гладенькі, коричневі, 22-25 мкм в діаметрі.

На листках спостерігаються розпливчасті жовтуваті маслянисті плями, з нижнього боку формується слабо помітний рихлий, сіро-фіолетовий

наліт. Уражені листки передчасно засихають та опадають. Квітки і бутони та зелені плоди в вологу погоду також покриваються сіро-фіолетовим нальотом, засихають та опадають.

Первинним джерелом інфекції є ооспори, які зберігаються в уражених рослинних рештках, а вторинним – конідії, з допомогою яких грибок поширюється під час вегетації.

1. Вплив регуляторів росту на інтенсивність розвитку несправжньої борошнистої роси гречки сорту Вікторія (у середньому за роки досліджень), %.

Варіант	Інтенсивність ураження, %			
	Весняна сівба	Літня сівба	У середньому за роки досліджень	± до контролю
Контроль	11,78	11,23	11,50	
Альфа	10,09	10,05	10,07	+0,43
Агростимулін	10,19	10,17	10,18	+0,32
Протон	10,34	10,32	10,33	+0,17
Триман	10,27	10,25	10,26	+0,24
Віталін	10,26	10,28	10,27	+0,23

За результатами спостережень по впливу регуляторів росту на поширення та інтенсивність розвитку до несправжньої борошнистої роси найбільш ефективним показав себе препарат Альфа (табл. 1). Так, поширення несправжньої борошнистої роси в цьому варіанті було нижчим по відношенню до контролю на 1,10 %, а інтенсивність розвитку несправжньої борошнистої роси знизилась на 0,43 %.

Регулятор росту рослин Агростимулін знизив поширення несправжньої борошнистої роси на 0,97 %, а інтенсивність розвитку – на 0,32 %.

Найменшу ефективність показав препарат Віталін, поширення несправжньої борошнистої роси в цьому варіанті знизилось по відношенню до контролю на 0,28 %, а інтенсивність її розвитку – на 0,23 %.

Під час досліджень вивчали технологічні показники якості зерна.

Високі технологічні показники якості зерна рослин сприяють одержанню відповідно і якісної продукції. Крупне та вагове насіння слід застосовувати для сівби гречки, це сприятиме високій польовій схожості насіння та повноті сходів, що в подальшому відіграє велику роль у формуванні врожаю цієї культури [10].

Проведенні дослідження показали, що застосування регуляторів росту при обробці насіння перед сівбою сприяє підвищенню маси 1000 зерен

у всіх варіантах. Регулятор росту Альфа виявив більший вплив на масу 1000 зерен при передпосівній обробці насіння у весняному посіві та при літній сівбі, прибавка до контролю складала відповідно: 1,5 та 0,7 г (табл. 2).

Регулятор росту Агростимулін також виявив великий вплив на масу 1000 зерен при обробці насіння перед сівбою. При весняному строку прибавка до контролю на цьому варіанті складала 1,4 г, а при літньому – 0,6 г. Найкраще в літніх посівах проявив себе регулятор росту Альфа, прибавка до контролю складала – 0,7 г.

2. Маса 1000 зерен гречки залежно від застосування регуляторів росту при передпосівній обробці насіння (у середньому за роки досліджень), г.

Варіант	Маса 1000 зерен гречки, г			
	Весняна сівба	Літня сівба	У середньому за роки досліджень	± до контролю
Контроль	26,0	26,0	26,0	
Альфа	27,5	26,7	27,1	+1,1
Агростимулін	27,4	26,6	27,0	+1,0
Протон	27,3	26,2	26,7	+0,7
Триман	27,2	26,2	26,7	+0,7
Віталін	27,2	26,1	26,6	+0,6

Найменшу ефективність показав препарат Віталін. У весняних посівах він дав прибавку до контролю 1,2 г, а в літніх посівах – 0,1 г.

Достовірність отриманих результатів щодо впливу регуляторів росту на резистентність гречки до несправжньої борошністої роси та на технологічні властивості зерна підтверджено двофакторним дисперсійним аналізом, де фактори: А – регулятор росту; В – спосіб обробки препаратом.

Таким чином, найбільший вплив на застосування препаратів виявлено залежно від регуляторів росту (фактор А).

Висновки. Застосування регуляторів росту сприяло підвищенню стійкості гречки. Найефективніше на резистентність впливали препарати Альфа, поширення несправжньої борошністої роси було нижчим по відношенню до контролю на 1,10, а інтенсивність розвитку несправжньої борошністої роси знизилась на 0,43 %.

На технологічні властивості зерна гречки найбільший вплив також виявив регулятор росту рослин Альфа, прибавка до контролю за роки досліджень складала 1,1 г.

Бібліографічний список

1. Сидорова С.Ф. Изучение наиболее вредоносных болезней гречихи // Сб. науч. тр. ВИР.: Л., 1999. – № 3. – С. 168-174.
2. Йодко И.И. Болезнеустойчивость гречихи в БССР и некоторые методы борьбы с болезнями // Автореферат доктора наук. – Жодино, 1981. – С. 45.
3. Нагайская Т.В. Оценка образцов гречихи на устойчивость к фузариозу и аскохитозу // Селекция, семеноводство и технология возделывания сельскохозяйственных культур в Приморье. – 1990. – С. 20-22.
4. Пономаренко С.П., Анішин Л.А., Оверченко Б.П. Висока безпека – висока віддача. Вплив регуляторів росту на врожайність та стійкість рослин проти шкідників та збудників хвороб // Захист рослин. – 2003. – № 3. – С. 17-18.
5. Біостимулятори росту рослин нового покоління в технологіях вирощування сільськогосподарських культур // Мінсільгоспспрод України. – К., 1997.
6. Черемха Б.І. Біостимулятори росту // Захист рослин. – 1997. – № 12. – С. 17-19.
7. Хоміна В.Я., Кващук О.В. Вплив регуляторів росту на схожість насіння різних сортів гречки // Збірник наукових праць. – 2002. – № 10. – С. 66-68.
8. Анішин Л.А. Емістим, Агростимулін та інші // Сільські вісті. – 2002. – № 48. – С. 4.
9. Пономаренко С.П., Боровікова Г.С. Регулятори росту рослин // Захист рослин. – 1997. – № 11. – С. 2-3.
10. Білоножко В.Я., Полторецький С.П. Вплив удобрення та крупності насіння на урожай гречки в умовах нестійкого зволоження південного Лісостепу України // Зб. наукових праць. Кам.-Подільський. – 2001. – Вип. 9. – С. 57-62.